

## **ANEXA I din cartea Ce este tulburarea mentală**

### **Diagrama intim public a subiectivității persoanei conștiente în istoria Europei.**

#### **Spectrul psihopatologic al paranoidei (2013)**

- Psihopatologia și subiectivitatea conștientă
- Subiectivitatea în istoria spirituală a Europei
- Controlul subiectivității
- Structura sinelui subiectiv și relațiile interpersonale
- Modulul psihopatologic relațional paranoid

#### **Psihopatologia și subiectivitatea conștientă**

Psihopatologia clinică se bazează pe o semiologie care în mare măsură constă din simptome subiective, din trăiri pe care subiectul le resimte în intimitatea conștiinței sale, așa cum sunt halucinațiile, fenomenele xenopatie, delirul, vinovăția patologică, obsesia. În limbajul cognitivismului contemporan aceasta e denumită „autoritatea persoanei întâi”. Cealaltă parte a semiologiei care cade sub „autoritatea persoanei a treia” și constă din simptome înregistrabile din exterior, e secundară, cantitativ și ca semnificație. Acest fapt era subliniat și în cartea princeps a psihopatologiei, cea a lui Jaspers din 1913, în care acest univers semiologic subiectiv e comentat sub titlul de „fenomenologie”. Jaspers are în vedere faptul că trăirile subiective patologice – cum ar fi dispoziția delirantă, pseudohalucinațiile, depersonalizarea, uitarea, sentimentul furtului gândirii ș.a.m.d. – pe lângă faptul că se pot manifesta expresiv comportamental iar unele sunt chiar măsurabile psihometric, pot beneficia și de descrieri nuanțate din partea pacientului, transpozabile în texte. De aceea el recomandă studierea jurnalelor intime, a corespondenței, autobiografiilor, creațiilor artistice, ordonarea și interpretarea

lor hermeneutică. Precum și încercarea de articulare a tuturor informațiilor în sinteza biografică a unui „caz”.

Faptul că majoritatea simptomelor psihopatologice importante sunt trăiri subiective, poate marca culegerea informațiilor necesare unui diagnostic pertinent. Aceasta deoarece pacientul poate să nu se exprime spontan – ca în autism sau depresie, poate uita unele trăiri, le poate considera strict secrete, poate disimula. De aceea, odată cu standardizarea metodelor de diagnostic în perioada de elaborare a DSM-III, s-au elaborat checklisturi și interviuri structurate. Investigatorul urmează să parcurgă o listă de simptome posibile, aranjate într-o anumită ordine, urmând să se convingă dacă ele sunt sau au fost prezente. Pot fi folosite întrebări fixe, seturi de întrebări eventual adaptabile situației,... sau orice mijloc informativ. Pe aceste căi se încearcă un acces cât mai larg la simptomatologia subiectivă. Deși, aceasta poate fi accesată cel mai bine în cadrul unui dialog privat, în care examinatorul experimentat câștigă încrederea intimă a pacientului.

Faptul că psihopatologia se referă la un larg câmp de simptome subiective este în prezent un lucru evident, ce apare de la sine înțeles. Dar, la o analiză istorică mai nuanțată se poate constata că subiectivitatea nu a jucat în toate culturile un rol la fel de mare în circumscrierea psihismului persoanei, ca în civilizația Europei. Chiar în cadrul acesteia, conceptul de „subiect” și-a păstrat multă vreme sensul tradițional de substrat – așa cum e subiectul într-o propoziție, în care predicatele îl determină și califică sau un substrat material ce are diverse calități. Doar mai târziu, în preajma Renașterii, s-a impus înțelesul de subiectivitatea intimă a conștiinței, fără ca înțelesul de subiect-substrat să dispară cu totul. Desigur, fenomenele psihopatologice sunt în principiu aceleași în toată omenirea, de-a lungul istoriei și culturilor, dat fiind faptul că ele se bazează pe o structură psihică sedimentată în milioane de ani...și în cei peste 150.000 ani ai evoluției lui homo sapiens. Evoluție pe parcursul căreia, de la un moment dat...în prim plan a trecut sociabilitatea

relațională, interacțiunea dintre indivizii acestei specii, întru colaborare; fapt ce a selecționat caracteristicile „creierului social” al omului. În cadrul acestei istorii, ultimii 10.000 sau ultimii 2000 ani au, evident, o importanță limitată. Problema nu trebuie însă ignorată deoarece ritmul actual accelerat al metamorfozelor socio-istorice ne ridică problema unor schimbări în psihismul persoanei chiar pe parcursul unui secol; schimbări importante pentru conturul problemelor de psihopatologie clinică. De aceea considerăm util un excurs asupra accentuării profilului de subiectivitate a persoanei în contextul civilizației europene, a polarizării conștiinței sinelui între intim și public pe care aceasta le-a girat. Fenomen care se consideră a se fi produs sub influența ideologiei iudeo-creștine.

- **Subiectivitatea în istoria spirituală a Europei creștine**

Hegel, în „Prelegeri de Estetică”, comentează o diferență între arta clasică greacă și arta romantică, denumire sub care plasează cultura Europei creștine. În prima, susține el, totul se petrece în exterioritate, lipsește privirea care exprimă interioritatea subiectului prin oglinda ochilor. Omul european, cel despre care ne stau mărturie portretele și autoportretele ce încep să se afirme din Renaștere, are un suflet ce se frământă mult în adâncimile sale, fapt pe care portretistica îl filtrează subtil. Frământare ce era de altfel intens cultivată în vremea romantismului. Hegel invocă religia creștină ca modelator al acestei subiectivități, începând cu vremea Confesiunilor lui Augustin. Pe terenul pregătit în lumea greco-romană de stoici, care îndeamnă la „grija față de sine” creștinismul și întreaga ideologie a Bibliei pregătește terenul pentru un om ce se interiorizează, care-și cultivă subiectivitatea. Dumnezeuul iudeo-creștin este unul „personal” ce se cere invocat în intimitate.

În Vechiul Testament, Dumnezeu după ce creează lumea în stil antropomorf prin „decrete” iar pe om „după chipul și asemănarea sa”, i se adresează acestuia direct, de exemplu când îl alungă din Rai. Pe urmă, comunică nemijlocit cu omul „ales de el” poruncindu-i de ex. lui Iacob în vis să-și omoare fiul. Moise primește Tablele Legii tot printr-un contact direct și personal cu Dumnezeu în singurătatea de pe muntele Sinai. Iar David i se adresează personal, în Psalmi. Creștinismul preia acest mesaj antropomorf și-l amplifică. Dumnezeu se întrupează chiar într-un om istoric și moare pe cruce. El propovăduiește că păcatul se poate săvârși nu doar cu fapta ci și cu gândul:

Matei 5.27:”Ați auzit că s-a zis celor din vechime „să nu preacurvești” 5.28

Dar eu vă spun că oricine se uită la o femeie, ca să o poftască, a și preacurvit cu ea în inima lui”.

Rugăciunea de asemenea se poate și chiar se recomandă să se facă în intimitate:

Matei 6. „Ci tu, când te rogi, intră în odăița ta, încuie ușa și roagă-te în ascuns și Tatăl tău care vede în ascuns, te va răsplăti”.

Rugăciunea în singurătate se adresează unei persoane simili umane, chiar dacă Dumnezeul creștin are, în unitatea sa, trei ipostaze. Unui astfel de Dumnezeu personificat i s-au rugat primii pustnici din Egipt, în urma lui Antonie cel Mare. Lui i s-au adresat toți credincioșii, călugării și sfinții. Sfintele și-l reprezentau cu pregnanță pe „logodnicul ceresc” Iisus. Iar sfântul Francisc s-a identificat cu El până la a-I prelua stigmatul.

Cultivarea și dezvoltarea subiectivității se conjugă în creștinism cu asimilarea conceptului socio-juridic de persoană pe care lumea elenistică romană îl lansează în aceeași perioadă. Conceptul de persoană se referă la instanța publică a relației dintre oameni, la re-prezentarea lor, cuvântul însuși derivând de la masca

teatrală. Creștinismul ascendent acceptă în sec. IV conceptul de persoană în dogmatica sa, el fiind atașat celor trei ipostaze care se iubesc între ele din eternitate. Se instituie astfel o diagramă intim-public care va marca istoria Europei. Acesta e momentul când în sec. V se afirmă Augustin marcând ideologia creștină prin paradigmatică afirmare publică a intimității biografiei și conversiunii sale. Ulterior, în zorii Renașterii, lumea lui Petrarca și a lui Montaigne învață cultura să fie atentă la problematica intimității. Iar Europa postrenascentistă va cultiva nu doar portretele și autoportretele ci și autobiografiile, jurnalele intime și confesiunile. În această atmosferă romanul european e un excelent laborator pentru analiza vieții intime a eroilor. Iar protestatismul pune un nou accent pe subiectivitatea conștiinței și intimității, zonă în care poate fi descoperită grația lui Dumnezeu. În sfârșit Descartes formulează îndoiala metodică a persoanei conștiente, care ajunge să caute temeiurile certitudinii – împotriva imposibilității criteriului pe care o invocau scepticii – în însăși certitudinea de sine a conștiinței intime. Acest demers ar fi fost cu totul de neînțeles pentru vechii filosofi greci. Cum de neînțeles ar fi fost și distincția ce o face Hegel între arta clasică și cea romantică, ultima dimensională prin subiectivitate și privire.

### **3. Controlul public al subiectivității**

Pentru a se ridica problema pe care și-o pune psihopatologia paranoidiei:

„cine și cum controlează ceea ce se petrece în instanța intimă a subiectivității?”, trebuie mai întâi ca această instanță să existe ca temă și problemă. Ori, în Europa forjată prin doctrina iudeo creștină instanța intimă a sinelui s-a edificat progresiv. Atât ca instanță a deciziei și trecere la act prin asumare responsabilă, prin „liber arbitru”; cât și ca zonă a păstrării „secretului personal” pe care nu-l poate cunoaște

din exterior o altă instanță umană, decât dacă există acordul intim al subiectului. Acest sentiment al „apartenenței la sine” a zonei intime a subiectivității s-a dezvoltat până la nivelul în care, zona publică a persoanei putea fi una a prefăcătoriei, minciunii, ipocriziei, relei credințe ș.a.m.d. Acest ecart antropologic este cel care a susținut ceea ce existențialiștii din sec. XX au numit duplicitate umană.

Tradițional, accesul la ceea ce în Europa a devenit zona intimă a conștiinței a fost în diverse locuri resimțit ca posibil din partea unor ființe supranaturale. Pentru religia iudeo creștină, Dumnezeu Vechiului Testament este declarat atoatevăzător și cunoscător. Dar nu instantaneu și de la sine înțeles, ci printr-un proces ce se desfășoară în etape. Astfel El „ia cunoștință” de încălcarea normei impuse lui Adam și Eva și decide să-i alunge din Rai. Apoi, pe pământ, în prima generație de oameni după ce Cain îl omoară pe Abel și fuge „la est de Eden”, Dumnezeu îl vede oriunde s-ar ascunde activându-și astfel o potențialitate latentă. Ochiul atoatevăzător al lui Dumnezeu tatăl a devenit și simbolul acestuia în creștinism, figurat ca atare în biserică. Totuși muritorii creați trebuie să se raporteze personal la acest Dumnezeu atoateștiutor, pentru a-i mărturisi păcatele. În creștinism, subiectul trebuie să se reculeagă, să-și facă un examen de conștiință, să identifice ceea ce a păcătuțit cu fapta și cu gândul și să-și mărturisească greșelile în manieră semipublică, spovedindu-se reprezentantului lui Dumnezeu pe pământ, preotului, confesorului.

În cultura greacă lucrurile stăteau altfel. În tot pantheonul grecesc umanizat îl întâlnim ca supraveghetor doar pe Argus care-și folosește cei o sută de ochi pentru a avea în vedere tot timpul pe Io. În ceea ce privește controlul voinței, întâlnim doar daimonul lui Socrate care-l împiedică să intre în politică, pentru a dezvolta o morală bazată pe decizia liberă și cultivarea valorilor. Și încă, în altă perspectivă, unii oameni puteau fi „locuiți” temporar de către un Zeu care-și făcea lucrarea prin ei, ridicându-i prin „entuziasm” (= en-theo-asm) la zonele creației.

În creștinism Dumnezeu nu dirijează direct oamenii în acțiunile lor și nu le acordă vreo putere specială asupra intimității altora, în calitatea lor de oameni. În Renaștere, într-o perioadă în care omul a încercat să se afirme ceva mai independent și mai puțin smerit în raport cu Dumnezeu – cultivând „De homini dignitate” – el a încercat să-și exercite influența la distanță asupra altor oameni, invocând însă magia; și pactul cu unele forțe supranaturale, inclusiv demonice. Un caz exemplar e cel al lui Giordano Bruno, care a teoretizat influențarea la distanță a mari mase de oameni prin manipularea erosului, a legăturilor afective în general („De vinculum” în general). Arta manipulării oamenilor e declarată de Bruno o știință. Și ea a devenit realmente o știință nu doar prin propaganda iezuiților și a emisarilor ideologiei oficiale din societățile totalitare ci și prin tehnicile de masmedia actuale.

Culianu scrie:

„ Magicianul se ocupă astăzi de relații publice, de propagandă, de prospecția pieții, de anchete sociologice, de informații, de contrainformații, de cenzură, de operații de spionaj și chiar de criptografie, această știință fiind, în sec. al XVI-lea o ramură a magiei ..... Această figură cheie a societății actuale nu reprezintă decât o prelungire a manipulatorului brunian, ale cărui principii le urmează având grijă să le dea forme impersonale ..... Pe nedrept istoricii au tras concluzia dispariției magiei odată cu apariția „științei cantitative”. Dimpotrivă, nimic nu a înlocuit magia pe terenul care îi e propriu, acela a relațiilor intersubiective”.

Psihosociologia actuală evidențiază faptul că „sinele nuclear” al persoanei, care localizează sentimentul subiectului că intențiile și deciziile personale depind în ultimă instanță de el însuși, se dezvoltă într-o atmosferă umană în care subiectul e de fapt în permanență influențat de către alții în ceea ce crede, decide și face. Din primul an postnatal copilul mic e sub controlul decizional direct al mamei, al părinților, apoi a educatorilor și diverselor instanțe instituționale. Ca adult el stă continuu sub presiunea diverselor nivele de forțe ce-i transmit continuu imperative deontice, lăsându-i, bineînțeles și unele permisivități. Universul relațiilor interpersonal sociale ale individului e punctat în viața de zi cu zi de sugestii,

recomandări, îndemnuri, ș.a.m.d., astfel încât propaganda politică comercială desfășurată de masmedia actuală nu aduce de fapt nimica nou. În acest context al deciziilor și influențelor sociale ierarhizate asupra propriilor decizii motivaționale intime, subiectul își păstrează în sine sentimentul „fundării în sine” ultim a deciziilor. Așa cum s-a dezvoltat el un milion de ani, păstrându-se în ultimii 10.000 ani ai neoliticului și istoriei, amplificându-se în perioada creștinismului, ce a susținut ideea liberului arbitru și a responsabilității culpei.

În paralel, în perspectiva păstrării secretului personal, Europa din jurul perioadei Renașterii, a fost deosebit de activă în dezvoltarea tehnicilor „anchetei”, în vederea întocmirii „dosarelor de caz” de care avea nevoie Inchiziția. Se dezvoltă astfel în paralel studierea „cazurilor Naturii” pe care o teoretizează Bacon în *Novum Organon* și cercetarea „cazurilor umane”, ce urmau să apară în fața tribunalelor inchiziționale. Pentru finalizarea unui astfel de dosar erau necesare mărturii, inclusiv de mărturisirea inculpatului, fapt ce se putea obține prin tortură. De atunci și până în prezent tortura, fizică și morală – incluzând șantajul, s-a impus ca o tehnică de obținere a unor mărturii și declarații de care anchetatorii oficiali aveau nevoie. A unor mărturisiri despre lucruri pe care subiectul dorea și voia să le mențină în zona intim personală a secretului personal. A secretului pe care îl împărtășește doar cu puține persoane, ca cele care fac parte din cercul său intim de existență cu sens.

Europa de după Renaștere, cea care a cultivat ordinea Rațiunii „luminilor”, a organizat constant și progresiv un sistem de supraveghere publică a cetățeanului. Statul – demonstrează Foucault – stimulează pe toate căile ordonarea și supravegherea continuă a populației, în toate momentele și locurile existenței sale. Școala, internatele, locurile de muncă, clinica medicală – și bineînțeles spitalele de psihiatrie – viața publică în diversele sale ipostaze pe care le are în vedere poliția de stat, toate plasează simplul cetățean în centrul unui focar de supervizare.



Simbolul acestui sistem l-ar constitui „panopticum-ul” lui Bethaan. (citată de Foucault). În esență „panopticum-ul” se referă la un fel de închisoare în care indivizii stau în camere fără pereți despărțitori înspre exterior și în permanență luminate astfel încât oricine, orice om din societatea civilă, poate vedea oricând, zi și noapte, în orice moment al vieții, ce fac acești indivizi claustrați, inclusiv în toate momentele intime ale existenței lor. Nu e vorba acum de faptul că anumite organe specializate în securitatea publică - de ex. cele de contraspionaj - se ocupă de unele cazuri speciale, cum ar fi cele ale unui presupus spion. În viziunea ce ne-o relevă Foucault, toți cetățenii statului din Europa modernității sunt supuși unui proces de supraveghere continuă. Ceea ce s-a petrecut în statele totalitare ar fi fost doar caricatura acestui sistem. Supravegherea și „examinarea” continuă sunt un principiu al civilizației în discuție. Desigur, există împrejurări speciale și specifice în care se desfășoară „examene”: examinarea în cadrul cursurilor școlare, examinarea bolnavilor în clinică – și mai ales în spitalele de psihiatrie – examinarea inculpatului într-un proces, în cadrul căruia acestuia i se întocmește un dosar. Dar examinarea și examenul, de data aceasta nu examenul intim de conștiință ci unul public ce dublează un dosar de caz ce cuprinde o minibiografie, devine un principiu de funcționare al societății creștine al Europei. Și el va persista dealungul sec.XX, dincolo de sistemul funcționarilor ce alcătuiesc și gestionează arhive cu dosare ale cetățenilor în statele totalitare. Peste tot funcționează și în prezent câte un serviciu de „personal” care solicită, evaluează și păstrează un „curriculum vitae”, un c.v., a celor ce concurează pentru o funcție publică, câștigă o poziție socială și funcționează în rolul social respectiv.

Serviciile de personal actuale sunt interesate în primul rând de performanțele publice ale angajatului. Dar sistemul de supraveghere avut în vedere s-a dezvoltat pentru a face față unei „supravegheri totale”, care se poate extinde și în zona privată a vieții personale. Tocmai această orientare, specifică serviciilor de spionaj, a făcut

să devină monstruoasă modalitatea în care regimurile totalitare au practicat acest sistem european. Sistem de supraveghere a cetățeanului de către stat care a expandat apoi în toată lumea modernă. Controlul public s-a extins în țările totalitare asupra zonei intimității, a celei familiale și a relațiilor interpersonale particulare, care țin de ordinea secretului personal și al pudorii. Supravegherea se poate extinde – și s-a extins – asupra întâlnirilor și discuțiilor private, a corespondenței, a celor ce se întâmplă „între cei patru pereți ai casei proprii”. Dacă aceste zone sunt accesate de către instituții publice, sunt vizualizate și înregistrate, obiectivate astfel încât ajung „piese de dosar”, atunci polarizarea între intim și public se prăbușește. Sau devine o chestiune extrem de tensionată. Căci, chiar în raport cu transcendența, zona intimă a secretului personal, al păcatului, trebuia cernută de către conștiința subiectului. Iar acesta decide el însuși, ce mărturisește la spovedania sa către Dumnezeu, prin intermediul preotului, întru iertarea păcatelor.

Europa politico-juridică a sesizat această structură socială a modernității și a reacționat printr-o politică de protecție a intimității persoanei, a dreptului persoanei la intimitate. Polaritatea între zona intimă și cea publică a existenței umane, pe care civilizația creștină a Europei a cultivat-o, pe care ea s-a clădit, s-a păstrat în esență până în ultimele decenii.

#### **4. Structura sinelui subiectiv și relaționările interpersonale ale subiectului**

Ansamblul procesului istorico-cultural al civilizației Europei, bazat pe ideologia iudeo creștină, a condus la dezvoltarea unor persoane în a căror psihism polarizarea între intim și public apare ca un ax esențial. Acest ax ordonează psihismul în perspectiva subiectivității sale resimțite conștient. Pe de altă parte, el e un reflex al realității relaționărilor interpersonal sociale pe care individul le trăiește de-a lungul vieții. În același timp, acesta jalonează infrastructura spațio-temporală

ce susține identitatea și realitatea psihismului individual. Între cei doi poli extremi, cel al sinelui intim și cel al persoanei publice, subiectul plasează poziționarea altor persoane reale, pe care le știe la diverse „distanțe” interpersonale. Acestea sunt în mare măsură „distanțe afective”. Dar semnificația lor e de fapt general antropologică. Subiectul, care d.p.d.v. spațial poate fi considerat – metaforic vorbind – ca „fundat și înrădăcinat în sine, pe solul lumii sale umane date”, se așează în diverse „poziționări atitudinale”, care plasează pe „celălalt” – pe alteregoul său – la o distanță mai apropiată sau mai îndepărtată. În plus, e vorba de procese ce se desfășoară în timp, prin care „celălalt” poate să se apropie sau să se depărteze de subiect.

Atât în interiorul subiectivității centrate de sinele nuclear cât și în exterioritatea relaționărilor interpersonale sociale efective, alte persoane se plasează în raport cu subiectul la diverse „distanțe” psihologice. Cea mai apropiată e cea a atașamentului și interpătrunderii intersubiective fuzionale, așa cum se întâmplă în dragoste. Aceasta e o relație în care celălalt e resimțit ca prezent, ca aproape, oricât de departe ar fi fizic. E una a rezonării afective reciproce, a unei existențe duale, a „noi-tății”(„wirheit” în germană). Prin ea subiectul se amplifică existențial. Începutul unui astfel de tip de relație are loc în însăși perioada formării și delimitării sinelui prin relația de atașament de la sfârșitul primului an. Fenomenul implică și introjectarea imagoului celuilalt astfel încât acesta ajunge să facă parte din dimensiunea interioară a propriului psihism. Acest proces continuă de-a lungul vieții astfel încât „alții”, care sunt introjectați, ajung să se plaseze în diverse locuri în arhitectura relațională interioară; prin filtrul căreia se realizează apoi toate relaționările circumstanțiale. În această structură internă a psihismului, „alții” se află în poziții semnalate în schema menționată: poziții de familiaritate, de cunoștințe relative, poziții oficiale sau de indiferență.

Distanțele interpersonale sunt implicate într-un proces ce se desfășoară întreaga viață, de apreciere și îndepărtare sufletească față de subiect. O persoană necunoscută poate deveni cunoscută, familială, intimă, poate ajunge în poziția fuzională a dragostei. Apoi se poate petrece o îndepărtare sufletească. Ea sau rămâne doar prieten mai mult sau mai puțin apropiat; sau devine dușman; sau devine o persoană indiferentă pentru subiect, un „oricine”.

Aceste procese, care în esență sunt afective, se corelează cu o poziționare atitudinală a subiectului care poate fi: - de deschiderea receptivă, cu invitare la apropiere, chemare, cu avansuri, etc.; - o atitudine de „ținere la distanță” psihică prin care se permite apropierea de propria intimitate doar până la un punct; - o atitudine de menținere a celuilalt tot timpul la o distanță oficială; - o atitudine explicită de îndepărtare; - o atitudine de indiferență. Poziționarea atitudinală în raport cu ceilalți se corelează cu atitudinea subiectului față de sine, cu interpretarea și autoevaluarea care și-o face. Încrederea în sine optimistă și buna părere despre sine face ca relaționările sale să fie mai superficiale, cu expectanța de a fi apreciat și lăudat de cât mai mulți. La fel, în cazul autodeprecierii exagerate, când ceilalți sunt în mod global considerată mai merituoși, cu drept de a-l judeca pe subiect. Sau, în cazul nesiguranței și neîncrederii în sine, ce conduce la sentimentul că toți ceilalți sunt posibil sau potențial ostili, dușmani. Aceste „momente” ale unor poziționări atitudinale, ce fac parte din dinamica relațională firească, suspendă pentru moment dimensiunea mai largă temporală a legăturilor afective, de obicei intime, ale prieteniei și dragostei. Aspectul de „adâncime” și „durată” a unei relaționări interpersonale cum e dragostea are, lingvistic vorbind, o „conotație” spațio-temporală. Fenomenologic ele au însă și o realitate antropologică distinctă de cea indicată prin expresia de „dispoziție de moment”: euforică, depresivă sau suspicioasă. Dacă însă aceste „dispoziții de moment” câștigă teren și se impun pentru o durată mai lungă, ele aplatizează psihopatologic –

adică cu sens de minus, disfuncție – „adâncimea” și „durata” legăturilor omenești interpersonale normale.

Tulburările „dispozițiilor afective” de tipul maniei, depresiei sau nesiguranței neîncrezătoare a paranoidei, stau la baza unor stări psihopatologice. Ele implică distorsiunea raportării spațio-temporale a subiectului față de ceilalți, concomitent cu o distorsiune a raportării atitudinale față de sine. O perturbare a raportărilor interpersonale stă și la baza tulburărilor de personalitate.

În această perspectivă psihopatologică, spațio-temporalitatea antropologică apare ca perturbată doar în pan secund. În prim plan apare o disfuncție ce se desfășoară pe un alt plan al relaționărilor, pe care în mare măsură îl surprind circumplexele lui Bakan și al lui Wiggins. Tulburările de personalitate din clusterul A al DSM-IV, au la bază deficiența de cooperare cu alții cauzată de suspiciune sau indiferență. Cei din clusterul B, cea cauzată de dominație și manipulare. Iar cei din clusterul C, cea cauzată de supunere, evitare și menținere la distanță a celuilalt. Toate aceste poziționări atitudinale, prin faptul că se manifestă rigid și decontextualizat, sunt disfuncționale și deficitare din multe puncte de vedere. Ele mențin persoana la un nivel de funcționare uneori acceptabil, dar mai apropiat de nivelul public al persoanei (din schema prezentată) decât de cel intim al conpenetrației afective spornice.

- **Modulul psihopatologic relațional paranoid**

În înțelegerea evoluționistă a omului se consideră că a fost esențială selectarea mecanismelor adaptative de înțelegere și colaborare interpersonal socială, depozitate în funcțiile „creierului social”. O întreagă structură de moduli psihologici adaptativi – m.p.a. – prosocialii, sau ai relaționării sociale (m.p.a. r.s) se evidențiază în cursul ontogenezei. Între aceștia esențial apare cel al

„mentalizării”, prin care subiectul intuiește, „ghicește”, intențiile celuilalt în situație (modul al „teoriei minții”, ToM). Colaborarea, cooperarea în acțiune, împreună cu evitarea opțiunilor de cooperare neadecvată și a pericolelor pentru propria persoană ce pot deriva din atitudinea ostilă a „celuilalt”, depind de funcționarea adecvată a acestui modul, care reglează relaționările interpersonale la nivel preverbal. Funcționarea m.p.a.ToM presupune investigarea atentă de către individ, uneori chiar în regim de alertă, a manifestărilor actuale ale celuilalt. De fapt, e vorba de atenția reciprocă, acordată în mod necesar și firesc de către fiecare om prezent celorlalți, împreună cu care se află în situație. Trăirea preconștientă de către subiect a faptului că și el este, continuu și în orice situație, în vizorul atențional, perceptiv și interpretativ a celorlalți, reglează comportamentul social al oamenilor. Noțiunile de „atenție”, „percepție”, „intenționalitate”, „raportare interpersonală atitudinală”, „intuirea gândurilor celuilalt” și altele din aceeași clasă, se corelează cu noțiunea de „situație”, care nu poate fi în acest caz înțeleasă doar, imediat și „concret situațional”; după modelul situațional experimental în care s-au făcut descrierile prin care a fost studiat modulul ToM la copii de 3 ani. Situațiile în care omul se află în mod curent și constant, situațiile problematice pe care el le are de rezolvat, situația unei relaționări interpersonale, toate au structuri de durată și complexități variate. Până să se rezolve o situație problematică ce implică reciproc două sau mai multe persoane, pot să treacă zile, săptămâni sau luni. În toată această perioadă se menține o anumită poziționare atitudinală între partenerii situației: de deschidere totală spre colaborare, de dominare sau supunere totală, de reticență sau precauție, de tatonare, de neîncredere și suspiciune, de colaborare de la distanță cu observare atentă continuă etc. Strategiile relaționale se pot și trebuie să se schimbe în funcție de parametrii evolutivi ai situației problematice. Ele mai depind de tipul de relaționări prealabile dintre persoanele implicate, de experiența avută în comun în rezolvarea de probleme. Astfel subiectul poate fi implicat într-o situație

problematică alături de unele persoane apropiate sufletește pe care știe că se poate bizui,... dar și alături de persoane necunoscute, de neîncredere sau știute ca ostile. Diapazonul de operaționalitate prin punerea în joc a unor modalități variate de MPA sau a complexului modului care vizează relaționare interpersonală, socială în situație, este desigur variată. Deși principalele formule pot fi identificabile, așa cum deja s-a menționat mai sus. Aceste modalități și „instrumente” de raportare adaptativă se cer manevrate flexibil și adecvat pentru a se obține rezultate bune. Dacă MPA al relaționării sociale are la dispoziție modalități reduse, care se manifestă rigid, după aceeași formulă,.. în diverse situații și în raport cu variate persoane,.. ne aflăm evident în situația unui minus psihopatologic. Această caracteristică poate fi identificată în primă instanță la tulburările de personalitate paranoide, care tocmai astfel sunt caracterizate: ca acționând cu pattern-uri rigide și de același stil de raportare la alte persoane... în diverse situații și în raport cu oricine. În cazul tulburărilor de personalitate, acestea se pot desfășura în varianta suspiciunii, în varianta captativ manipulativă, evitantă, sumisivă, etc.

Dar aceeași problemă se pune și în situația psihopatologică ale delirului; sau în cea circumscripă de o idee supraevaluată. Analiza preocupărilor senzitiv-relaționale și a celor marcate de suspiciunea paranoică, sunt edificatoare în acest sens. Ele ocupă o importantă arie a psihopatologiei clinice ce ar putea fi sintetizată într-un „spectru relațional paranoic”.

\*

\*      \*

Relațiile normale dintre oameni înregistrează formula prieteniei, a colaborării, a dragostei reciproce sau unidirecționate, a urii și dorinței de răzbunare, a atitudinii ostile marcate de intenția de a face rău altcuiva ș.a.m.d. Atitudinea ostilă este de obicei resimțită, identificată și cunoscută de cel ce constituie obiectul ei. Dușmănia dintre oameni, intenția de a se ataca unul pe altul și a-și crea neajunsuri, probleme, chiar de a se suprima, este variat motivată. Și ea continuă filonul biologic al comportamentelor agresive și combative. Este adevărat că la animale agresivitatea intraspecifică e circumscrisă la câteva situații ce se corelează ciclurilor biologice în completivitate intaspecifică, așa cum ar fi: confruntarea pentru ierarhia în grup a masculilor, pentru dominarea cât mai multor femele sau lupta pentru apărarea teritoriului în care familia își crește progenitura. La om s-a dezvoltat însă mult această agresivitate intraspecifică, ajungându-se la fenomenul, necunoscut în biologie, a omorării celor din aceeași specie; uneori în proporții și modalități impresionante. Acest fenomen al crimei – care în Biblie deschide ciclul existenței terestre – a încercat a fi explicat pe mai multe căi, între care și intervenția tehnologiei care permite omorârea semenului intraspecific, la distanță, și nu neapărat în lupta personalizată corp la corp. Este greu de clarificat care a fost rangul și modalitățile crimei și agresivității umane în lunga perioadă de aproximativ 2 milioane de ani ce au trecut spre homo sapiens și până când, în urmă cu 10.000 ani, el devine sedentar, cultivă pământul și trăiește în localități și structuri sociale organizate. Cert este că în perioada istorică la care avem acces, agresivitatea intraspecifică s-a manifestat constant, atât în grupuri de oameni ce se războiau, cât și ca ură, atitudine și comportamente agresive centrate pe un individ. Un om care știe că are dușmani încearcă, ca în orice situație fobogenă, se ia măsuri de asigurare. Și dezvoltă conduite de evitare. În plus, omul a avut la dispoziție posibilitatea de a se adresa pentru sprijin și ajutor ființelor transcendente în care



credea. Mare parte din Psalmii lui David scriși în urmă cu peste 3.000 de ani, îl invocă pe Dumnezeu Atotputernic pentru a-l salva pe el de dușmanii săi.

Ps. 3: 1. Doamne, ce mulți sunt vrăjmașii mei, ce mulțime se scoală împotriva mea? 2. Cât de mulți zic despre mine: „Nu mai este scăpare pentru el de la Dumnezeu!” 3. Dar Tu, Doamne, Tu ești scutul meu; Tu ești slava mea și tu îmi înalți capul; 4. Nu mă tem de zecile de mii de popoare care mă împresoară din toate părțile. 7. Scoală-le Doamne. Scapă-mă, Dumnezeule ...

Când o altă persoană intenționează să atace și să distrugă un subiect el trebuie să aibă acces până la acesta, să-i cunoască zonele vulnerabile, să lovească puternic, în locul slab, atunci și acolo unde el se poate apăra mai puțin. În acest s-a vorbit de „călcâiul lui Achile” sau de zona vulnerabilă dorsală a lui Segfried.

„Apropierea” de zonele intime și vulnerabile e deci esențială pentru succesul unei confruntări. Pentru a obține date despre momentul și locul vulnerabil, dușmanul trebuie să-l observe continuu, să-l țină sub control. Ceea ce e normal și necesar pentru colaborare, adică observarea celui alt și intuirea sau cunoașterea intențiilor sale de moment, este util și important și pentru succesul unui atac. A ține pe altul sub observație și control, a-i cunoaște cât mai bine intențiile și proiectele, a îi evalua cât mai exact capacitățile și slăbiciunile, a ști cum să te apropii și unde să lovești eficient, sunt elemente de bază ale oricărei strategii combative, fie la nivelul armatelor ce se confruntă, fie la nivelul agresivității interpersonale. Aceste aspecte sunt desigur depozitate evolutiv în m.p.a. r.s. la om, module ce intră în joc și în raportarea agresivă. În acest caz varianta m.p.a. r.s. Apare însă diferit până la un punct, de cele din aceeași mare clasă, ce intră în joc în colaborare. O serie de sindroame psihopatologice ne pot apărea ca disfuncții a unor astfel de module adaptative.

La omul actual mai intră în joc și domenii speciale, diferite de cele specifice vieții vertebratelor. Domenii în care el poate fi atacat și i se poate „face rău”.

Acestea s-au circumscris probabil, în esența lor, până în perioada neoliticului. Dar, e logic să se aprecieze că o bună parte din ele derivă și din caracteristicile omului așa cum s-a dezvoltat el în ultimii 10.000 ani, de când duce o viață mai organizată și structurată, într-o țesătură de ierarhii sociale, marcate prin statute și roluri corelate funcționării în practici instituționalizate. În acest context, psihismul uman a avut ocazia să-și definitiveze polarizarea de principiu între intim și public. Ultimii 1500 ani ai omului occidental, trăiți în atmosfera iudeo-creștină a Europei, au detaliat această structură până la nivelul la care a întâlnit-o psihopatologia din sec. XX. Ea implică, pe diagrama intim-public a axului pe care-l constituie structura sine-persoană, cel puțin două zone speciale: prestigiul social și posesiunile. Prestigiul social asigură stima de sine. Ceea ce favorizează creșterea stimei de sine are pentru subiect un sens pozitiv (deci „bun” etic, în sensul lui Spinoza). Ceea ce o amenință sau o prejudiciază, are un sens negativ, constituind un pericol. În ceea ce privește posesiile lucrurile nu sunt nici aici simple. Atacul asupra averii materiale constituie un evident pericol. Dar există și „posesiuni” în sensul extinderii existențiale, a dimensionării subiectului de ex. prin relațiile sale afective intime. Fără a fi o posesiune în sens fizic, prietenul, soția, cel iubit intră într-o zonă a redimensionării existențiale, astfel încât pericolele sau amenințările care-i vizează sunt resimțite ca pericole și amenințări personale. În perspectiva existenței umane există și alte direcții de redimensionare existențială, în sens social, cultural, ideal, spiritual. Subiectul se poate simți vizat dacă e atacat partidul său, cultura sa, Dumnezeuul său, țara sa, etnia sa, idealurile sale ș.a.m.d. Dușmani pot exista și în aceste zone. La fel cum și în aceste domenii se pot petrece pierderi, care să condiționeze depresia, la fel ca pierderea bunurilor materiale sau a unui prieten apropiat. Dar, cu cât evenimentele de viață vizează mai mult persoanele apropiate sau propria persoană, cu atât ele sunt resimțite, de obicei, mai intens. Adversitatea,

ostilitatea, tendința agresivă, intenția de control și supervizare care-i este atașată, se desfășoară și e trăită mai intens în aceste zone.

În spectrul psihopatologic ce se configurează între alerta senzitiv-relațională, suspiciune și sentimentul de control, se pot identifica trăiri ce ar putea fi sistematizate astfel:

a. Starea de alertă a subiectului privitor la faptul că ar putea stârni în mod special curiozitatea sau interesul altora. Până la un punct această alertă senzitiv - relațională este similară cu ceea care conduce la anxietate generalizată. Doar că domeniul acuma e mai determinat, cu o tensiune de așteptare și întâmpinare, în direcția unor presupoziii relaționale.

- b. Părerea, presupozitia, credința vagă privitor la faptul că alții au supus subiectul unei stări de supraveghere specială. Aceasta poate evolua spre convingere fermă și certitudini, și precizări tematice determinate.
- c. Părerea sau convingerea de diverse intensități, că subiectul este obiectul unor intenții rele, agresive, nefavorabile din partea altora.
- d. Părerea sau convingerea că intimitatea subiectului este sub controlul continuu a altora, atât în sensul cunoașterii ei cât și în sensul controlului deciziilor și acțiunilor.

Acest spectru psihopatologic paranoid, al controlului exterior de supraveghere a intimității, cel al subiectivității și al resimțirii atitudinii ostile a altora în raport cu el, se desfășoară după mai multe linii,... ce se intersectează în diverse sindroame ce-l compun.

- Linia orientată spre alertă: impresie, părere, convingere vagă, convingere fermă, certitudine absolută, de nezdruccinat; că „se întâmplă ceva care privește subiectul”; acest sentiment poate induce nedumerire, tensiune, curiozitate, anxietate, perplexitate, etc.; ceea ce e perceput apare ca

neobișnuit, bizar, straniu, dar încă fără o interpretare precisă a semnificației reale.

- Linia tematicii raportării interpersonale, privitoare la felul în care subiectul resimte, crede sau își imaginează, dorește, etc., de a fi receptat de alții; adică a felului în care el resimte că alții se raportează sau s-ar raporta la el.
- Linia care evoluează de la zona în care subiectul resimte că mai poate păstra controlul asupra intimității sale decizionale și a relaționării sale cu alții și cu lumea, spre zona psihotică în care el resimte că pierde acest control și este invadat – supus, manipulat etc. – de alții și de lume.
- Linia de-a-lungul căreia se adâncesc trăirile din seria sentimentului de a fi în atenția celorlalți (=alertă - relaționale) spre cea în care subiectul se resimte sub o supraveghere constantă și prelungită, care se poate combina cu sentimentul unor intenții speciale – rău voitoare sau binevoitoare – din partea altora; și care se încheie cu sentimentul xenopatic al cunoașterii intimității sale de către alții și al dirijării sale xenopatrice.
- Linia ce evoluează în direcția precizării unor tipuri de atitudini negative a altora în raport cu sine.
- Linia care se referă la personalizarea celor ce acționează negativ asupra subiectului, mai determinată și precisă – persoane din rândul cunoștințelor – sau mai vagă, chiar abstractă sau impersonală.

În complexul spectru paranoid al psihopatologiei, aceste linii se întretaie și se configurează în diverse sindroame, ce vor fi reamintite pe scurt din perspectiva celor 4 grupuri menționate (a, b, c, d).

a. Starea de alertă a subiectului privitoare la faptul că ar putea stârni – în trecut, prezent sau viitor – o curiozitatea sau un interes special din partea altora se manifestă în sindroame variate, precum:

- Sindromul anxietății sociale: subiectul e preocupat de faptul că manifestarea sa publică în fața unor persoane puțin cunoscute ar putea fi un eșec, iar alții l-ar putea evalua negativ: motiv pentru care evită astfel de manifestări; - Sindromul manifestărilor hiperexpresive, de tip conversiv, disociativ sau din cadrul t.p. histrionice: subiectul e preocupat de felul în care „apare” în percepția celorlalți și face eforturi inconștiente ca să-i impresioneze astfel încât să atragă constant atenția asupra sa; - Sindromul dismorfofobic: subiectul e preocupat de ideea – părerea, convingerea – că are un aspect fizic nefavorabil pe care alții îl vor sesiza evaluându-l negativ; în consecință face eforturi de a-și pregăti minuțios o apariție fizică socială controlată și favorabilă, evitând situațiile de prea mare expunere socială. Apropiat de acest sindrom e, până la un punct, cel anorexiei mintale și cel al „delirului osmotic”. – Sindromul de referință (nepsihotic): subiectul resimte neplăcut că alții se preocupă excesiv de el, fapt care ar rezulta din stilul lor de comportament, vorbire, gesturi, aluzii, etc.

Toate aceste fenomene de alertă socială derivă din m.p.a. firești și utile. Ele sunt prezente și în cadrul unor reacții comprehensibile nepatologice. De ex. sentimentul de alertă senzitiv-relațional de după un eșec social, după o stare de rușine, la fete după un viol etc. Problematika stigmei fizice se înscrie și ea în acest capitol. Deasemenea ele sunt prezente la multe t.p. pe care le și caracterizează: t.p. paranoidă, histrionică, evitantă. Imaginarul joacă totdeauna un rol important, trăirile de alertă senzitiv-relațională desfășurându-se în universul posibilului. Dar, aspectul fundamental e acela că ele sunt un capăt de linie și pentru psihopatologia psihotic delirantă.

b. Sentimentul unei supravegheri continui poate corespunde unei stări reale pe care subiectul o cunoaște și în raport cu care are un comportament reactiv adecvat. Mulți copii sunt supravegheați în mod special de părinți, dincolo de faptul ce în atmosfera familială se cam știe totul despre fiecare. Educatorii își

supraveghează elevii, spionul este supravegheat de serviciile de contraspionaj, dizidentul politic e supravegheat de forțele de securitate ale statului totalitar, cei ce manifestă intenția de a-l ucide pe președintele SUA sunt supravegheați de CIA. Bolnavul e în permanență supravegheat de medici, ceea ce e valabil și pentru bolnavul psihic. Dezvoltarea supravegherii publice de către sistemul statal în Europa modernismului pe care o analizează Foucault, e desigur un fenomen ce are particularități istorice locale. Dar un sistem organizat de conducere și-a dezvoltat întotdeauna mecanisme feed-back de control. Metodele de supraveghere și control a subiectului din partea persoanelor aflate la putere și a instituțiilor organizate și abilitate, a variat în funcție de tehnologia vremii. Spionarea, care e o metodă clasică de supraveghere și control a celor considerați periculoși de către putere, a folosit totdeauna tehnici de apropiere față de persoana urmărită, apropiere față de intimitatea sa. Urmărirea este o tehnică ce vine din biologie. În sec. XX mijloacele tehnice de supraveghere la distanță s-au amplificat enorm, fapt ce au făcut ca ele să intre în preocuparea subiecților care se simt în mod exagerat și patologic supuse supravegherii. Deliranții actuali invocă fotografiieri și filmări de la distanță, înregistrarea convorbirilor telefonice, instalarea unor camere de luat vederi și a unor microfoane plasate în propria casă, sau o supraveghere pe internet. Toate acestea sunt mijloace tehnice reale și posibile, într-o supraveghere reală a intimității care sunt efectiv folosite de către instituțiile specializate în cazurile clasificate corespunzător. Aspectul psihopatologic constă în minusul „des-implicării” fenomenului de supraveghere socială din natura sa și rangul său, apariția sa în prim plan, ca temă dominantă, într-un mod decontextualizat, acolo unde nu e cazul și nu e real. Și persistența sa rigidă, ce simplifică existența personală.

c. Faptul că în paranozie subiectul se simte obiectul unei atitudini ostile din partea altora, exprimă tot o stare psihopatologică prin care o trăire este desimplicată și se impune ca centrală și rigidă, într-o manieră decontextualizată. În

cursul vieții fiecărui om, acesta trăiește repetate stări de ostilitate circumstanțială, exprimate de către alții. Există desigur și ostilitate mascată, indirectă, latentă, posibilă, din partea multora,... din partea a instituțiilor, a adversităților în general ș.a.m.d. Poziționarea tetică normală a oricărei persoane e cea de autoafirmare și de implicare, la nevoie, în negocieri, dezbateri, confruntare, luptă etc. Nimeni nu e din principiu.. victimă sigură a persecuției și ostilității. Dar în mod practic, el poate ajunge o astfel de victimă,... pe diverse căi și cu variate condiționări. Opinia, părerea, convingerea mai mult sau mai puțin certă sau evidența clară a cuiva,... că este o victimă a persecuției și a uneltirilor ostile a altora atunci.. când de fapt nu este,... ne plasează în zona psihopatologiei. MPA al suspiciunii, neîncrederii, al aducerii în prim plan a eventualităților negative ale relaționărilor sociale,... din modul dinamic și adaptativ ( în mod normal utilizabile doar la nevoie, circumstanțial, ca un detector al pericolului),... ..se dezarticulează în cazurile psihopatologice din ansamblul coerent al psihismului; și el ajunge acum să ocupe prim planul scenei trăirilor. Tematica delirului paranoid este foarte variată; și deseori se articulează cu cea a punerii sub supraveghere și a urmăririi. În esență este vorba de intenția de a i se face rău. Dar temele derivate sunt nenumărate: „Celălalt”, „ceilalți”, „alții”, „cineva”, „ei”, etc, pot avea intenții sau acționează – crede subiectul – în direcția; îmbolnăvirii sale, a torturării, privării de libertate, denigrării morale, prejudiciului, furtului bunurilor, deteriorării sale mintale ș.a.m.d. Personalizarea „dușmanilor” poate avea diverse forme; de la identificarea membrilor de familie sau vecinilor și colegilor, la invocarea a unor organizații internaționale, a forțelor extraterestre și supranaturale. Sau, precizarea autorilor nici nu mai e făcută, atitudinea ostilă fiind atribuită unei instanțe nepersonalizate )...„sunt urmărit...persecutat...încearc să mă omoare..totul derivând din direcția unui impersonal „EI,,)

d. Sentimentul invadării sinelui nuclear exprimă perturbarea MPA esențial al socializării omului, imprintedă în „creierului social”, a fundamentării relaționărilor sale intrapersonal sociale, care dau psihismului uman specificitatea sa de ființă conștientă de sine. Această psihopatologie ce a fost descrisă ca simptomatologie de prim rang Schneider în schizofrenie, e solidară cu perturbarea generală a percepției și înțelegerii situaționale a lumii, care a fost descrisă ca „dispoziție delirantă bazală,, și/sau ca „delir de referință,,. Unele fenomene halucinatorii ideo-verbale comentative sunt foarte strâns legate de această tulburare. Totuși, în discuție e perturbarea funcționării unui MPA, la fel ca și a altora. De aceea, nu e cazul să se acorde acestei psihopatologii o semnificație specială. Ea se poate articula cu perturbarea unor MPA care conduc la sindroame psihopatologice ca mania, depresia, delirul paranoid, autismul dezorganizarea ideo-verbală. Dar, articularea sa cu spectrul relațional paranoid e semnificativă. De aceea, în ansamblu, această simptomatologie a fost considerată ca specifică unui delir special, frecvent întâlnit în tulburarea mentală ce a fost numită schizofrenie paranoidă.

În cele din urmă, faptul că alții cunosc intimitatea psihică a subiectului este un fapt natural și adaptativ. În acest sens există persoane apropiate sufletește de sau prietenul de nădejde. La fel, și persoanele familiale știu multe despre intimitatea subiectului, despre secretele sale. Deasemenea este evident că deciziile pe care subiectul le ia, din fragedă copilărie și până la vârsta a treia, nu sunt elaborate doar de el și nu rezultă doar din hotărârea sa intimă. Părinții sunt autorii esențiali a deciziilor și comportamentelor copiilor. Iar apoi cei apropiații sufletește, educatorii și chiar marea societate în ansamblu, marchează continuu motivația și acțiunea subiectului. Ar fi practic imposibil ca el să acționeze dacă nu ar avea sentimentul că existe persoane de încredere, care-l ajută în ceea ce decide și face, fapt ce se structurează deja de la sfârșitul primului an de viață, prin relația de



atașament. Ceea ce se petrece în sindromul de transparență-influență este destructurarea și des-implicarea unui mecanism natural.

Elementele de bază ale spectrului psihopatologic relațional-paranoid exprimă în mod major psihopatologia sinelui. Dar sinele este integrat în persoană; în sinteza continuă a persoanei ce se afirmă în plan socio-cultural, moral și transcendent. Problematika acestei sinteze începe însă și ea de la începuturi, din primele momente ale constituirii sinelui, manifestându-se ca un „supra-modul” al coerenței centrale(MPA c.c.); care ierarhizează constant într-o arhitectură armonică, toate piesele psihismului personal, centrat de sine. Deficiența acestui supramodul se poate constata evident în psihopatologie, odată cu autismul infantil, unde operează alături de perturbarea MPA al ToM. Și la fel, el este operant într-un larg spectru al psihopatologiei autiste, care cuprinde nu doar variații ale sindromului Asperger, ci și tot ceea ce e esențial în așa zisul spectru schizofren; de la schizofrenia dezorganizată și deficitară la t.p. schizoidă și schizotipală, la persoanele marcate de schizotaxie. Pentru a cuprinde, concomitent, mare parte din patologia OC, atât cea episodică cât și T.P.O.C. Comentarea și analiza acestui grupaj psihopatologic ce se focalizează în jurul supramodului psihic adaptativ al paranoidei, este unul din importante capitole ale psihopatologiei antropologice.